

Nr 122.

Av herr **Björklund m. fl.**, om förbättring av pensionerna för sådana statens befattningshavare, som avgått med pension före den 1 juli 1939.

Frågan om förbättring av äldre tjänstepensioner till f. d. statliga befattningshavare har under de senare åren vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens behandling. Sålunda väcktes vid 1938 års riksdag i motioner I: 161 och II: 190, likalydande, samt II: 62, 191, 278 och 279 förslag om provisorisk pensionsförhöjning till förutvarande anställningshavare i statens tjänst.

I utlåtande nr 61 över dessa motioner anförde bankoutskottet bland annat, att behovet av en pensionsförbättring för statens pensionärer otvivelaktigt under de senare åren allt mera gjort sig gällande samt att de skäl, som föranlett beslutet om en provisorisk avlöningsförstärkning för statstjänstemännen, med fog torde kunna åberopas till stöd för beviljande av en provisorisk förstärkning jämväl av de utgående statspensionerna. Utskottet ansåg sig emellertid icke berett att utan förslag i ämnet från Kungl. Maj:t tillstyrka riksdagen att fatta beslut i frågan. I enlighet med vad utskottet enhälligt tillstyrkt beslöt riksdagen i skrivelse (nr 381) anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning och till 1939 års riksdag inkomma med förslag till provisorisk pensionsförstärkning.

Med anledning av riksdagens anhållan uppdrog Kungl. Maj:t den 26 augusti 1938 åt statskommisariern E. Björn att verkställa statistisk utredning i frågan. Dylik utredning avlämnades den 3 mars 1939.

Någon proposition om provisorisk pensionsreglering framlades emellertid ej till 1939 års riksdag. Däremot medgav sagda riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag förbättring av vissa äldre tjänste- och familjepensioner, de förra dock av mycket begränsad omfattning, avseende några smärre militära pensionstagargrupper.

Vid 1939 års riksdag väcktes däremot flera motioner (I: 41 samt II: 25, 73 och 92) med förslag om att riksdagen, i avvaktan på den slutliga reglering beträffande de redan pensionerade statstjänstemännens pensioner, som förutsattes komma till stånd, måtte besluta att tilldela alla, som åtnjutit pension enligt gällande grunder i civila eller militära pensionsreglementen, från och med den 1 juli 1939 tills vidare provisorisk pensionsförstärkning med vissa i de olika motionerna angivna belopp.

Bankoutskottet fann emellertid i utlåtande nr 62 motionerna icke böra föranleda till någon riksdagens åtgärd, då det icke syntes kunna undvikas.

att åtgärder i förhöjande riktning komme att verka föregripande på utredningen om en revision av gällande pensionsbestämmelser. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan (skrivelse nr 400).

Även vid 1940 års riksdag väcktes liknande motioner (I: 5 samt II: 46 och 185).

I utlåtande (nr 18) över dessa motioner fann sig bankoutskottet icke hava anledning att frånträda sin närmast föregående år intagna ståndpunkt, dels med hänsyn till att något förslag beträffande den framtida pensionsnivån då ännu icke framlagts, dels till att dåvarande tidsläge manade till försiktighet i fråga om utgifter av den art och storleksordning varom här vore fråga. Å andra sidan ville utskottet ingalunda förnekå, att — särskilt för pensionärer med lägre pensioner — behov av en pensionsförbättring i många fall gjorde sig gällande samt att, därest levnadskostnaderna skulle fortsätta att stiga, olägenheterna av ett fortsatt undanskjutande av pensionsfrågans lösning komme att framträda allt starkare. I detta sammanhang borde enligt utskottet jämväl beaktas, att, sedan i början av 1920-talet dyrortsgraderade löner införts för statsförvaltningen i allmänhet och pensionerna därvid fastställets i förhållande till lönerna på billigaste ort, den gällande relationen mellan pension och lön förskjutits till nackdel för pensionärerna på dyrare orter. Utskottet uttalade den förhoppningen, att, därest förslag i fråga om definitiv reglering av pensionsförmånerna för blivande pensionärer skulle framläggas för 1941 års riksdag, förslag om möjligt då även kunde föreligga beträffande pensionsförmånerna för sådana f. d. befattningshavare, som vid tiden för de nya pensionsbestämmelsernas ikraftträdande redan avgått med pension.

Motionerna föranledde icke till någon riksdagens åtgärd.

Vid slutet av 1941 års riksdag framlade Kungl. Maj:t proposition (nr 339) med förslag till allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m., avsedda att träda i kraft den 1 juli 1942. I detta förslag, som i huvudsak godkändes av riksdagen (skrivelse nr 528), voro medtagna även sådana pensionärer, som avgått från tjänsten efter den 1 juli 1939. Däremot nämndes i det till propositionen fogade yttrandet av statsrådet och chefen för finansdepartementet ingenting om provisoriska tillägg eller pensionsreglering för sådana pensionärer, som avgått från tjänsten före den 1 juli 1939.

Kungl. Maj:t synes icke hava ansett sig, annat än i fråga om de förut nämnda smärre militära pensionstagaregrupperna, kunna tillmötesgå varken 1938 års riksdags anhållan om förslag till 1939 års riksdag om provisorisk pensionsförstärkning ej heller den av bankoutskottet vid 1940 års riksdag uttalade förhoppningen, att, därest förslag i fråga om definitiv reglering av pensionsförmånerna för blivande pensionärer skulle framläggas för 1941 års riksdag, förslag om möjlighet då även kunde föreligga beträffande pensionsförmånerna för sådana f. d. befattningshavare, som vid tiden för de nya

pensionsbestämmelsernas ikraftträdande redan avgått med pension. Det torde nämligen få anses uteslutet, att bankoutskottet avsett endast sådana befattningshavare, som avgått före den 1 juli 1939, men före pensionsbestämmelsernas ikraftträdande. Ej heller till 1942 års riksdag hade Kungl. Maj:t framlagt något förslag i frågan om förstärkning av de till f. d. befattningshavare utgående pensionerna. Härvid må även erinras om att statsrådet och chefen för finansdepartementet med anledning av interpellation i andra kammaren den 13 juni 1942 meddelade, att, sedan nya tjänste- och familjepensionsreglementen för såväl statstjänstemän som för statens arbetarpersonal skulle träda i kraft den 1 juli 1942, förutsättning därför då funnes att upptaga till bedömande frågan om de äldre pensionärernas förmåner samt att utredning av denna fråga hade igångsatts inom finansdepartementet. Enligt vad vi ha oss bekant, kan utredningen, som uppdragits åt statskommissarien E. O. F. Björn och kanslissekreteraren E. E:son Thulin, när som helst beräknas vara färdig.

Vid behandlingen av de vid olika riksdagar väckta motionerna om provisorisk förstärkning av redan utgående pensioner har ett av de förnämsta skälen till avslag å dessa motioner varit farhågor för att åtgärder i förhöjande riktning skulle komma att verka föregripande på utredningen om en revision av då gällande pensionsbestämmelser. Sedan numera riksdagen fattat beslut i frågan om pensionsreglering för sådana befattningshavare, som åtnjutit eller åtnjuta avlöning enligt de civila och militära avlöningsreglementen, som trädde i kraft den 1 juli 1939 (kungl. kung. nr 272/1939, 273/1939, 275/1939 och 276/1939) och denna pensionsreglering tillämpats från den 1 juli 1942, har ovannämnda skäl för uppskov med frågan om reglering av de äldre pensionerna bortfallit och hela denna fråga numera kommit i ett väsentligt förändrat läge. I samband härmed må även erinras om att 1942 års riksdag fattat beslut om nya tjänste- och familjepensionsreglementen för statens arbetarpersonal och att dessa trätt i kraft den 1 juli 1942.

I den vid början av årets riksdag framlagda propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1943/44 och därtill fogade yttranden finnes emellertid ingenting nämnt om att Kungl. Maj:t har för avsikt att framdeles under riksdagen framlägga proposition i fråga om reglering av pensionerna för sådana f. d. befattningshavare i statens tjänst, som avgått med pension före den 1 juli 1939 utan endast att finansministern, sedan vissa undersökningar avslutats, ämnar underställa Kungl. Maj:t frågan huruvida åtgärder böra vidtagas vid årets riksdag för att tillgodose mera trängande behov av förbättring i fråga om vissa äldre tjänstepensioner. Då under sådana förhållanden det är mycket ovisst huruvida och i vad mån Kungl. Maj:t kommer att förelägga årets riksdag förslag i frågan, anse vi oss nödsakade att hos riksdagen hemställa om pensionsförstärkning åt vissa f. d. befattningshavare, vilka ur ekonomiska och sociala synpunkter äro sämst lottade, eller med andra ord sådana, vars sammanlagda inkomster

av pension, kris- och dyrtidstillägg ej överstiga ett sammanlagt belopp av minst tretusen kronor per år.

Skillnaden i pensionsbelopp för dem som avgått ur tjänst före och efter den 1 juli 1939 belyses av nedanstående jämförelse i lönegrad A 5.

Pensionsunderlag + dyrtidstillägg (28 %), respektive rörligt tillägg (15 %).

Avgång före 1/7, 1939	Avgång efter 1/7, 1939	Ökning
2 148	2 512	364

Som bekant bidraga statens tjänstemän till sin egen pension med s. k. tjänstepensionsavdrag å lönen. Genom den senaste pensionsregleringen blevo dessa i viss mån höjda, dock ej i sådan omfattning, att de kunna motivera någon nämnvärd skillnad i pension för nuvarande och f. d. befattningshavare. Nämda avdrag äro fastställda till nedanstående belopp i kronor:

Lönegrad	Enligt äldre reglementen	Enligt reglemente den 30/12 1941	Ökning
A 5	48	69	21

En skärpning i de närmast förut gällande bestämmelserna har inträtt även i det avseendet, att pensionsavdrag skola verkställas under hela tjänstetiden i stället för att bidragsplikten förut upphört efter 30 år. Denna senare bestämmelse infördes emellertid först efter den 1 juli 1934, vadan sagda förmåner kunnat åtnjutas endast av de f. d. tjänstemän, som avgått efter den 1 juli 1934 men före den 1 juli 1939. De, som avgingo t. ex. den 1 juli 1935, fingo dylik befrielse endast ett år och under förutsättning, att de den 1 juli 1934 hade vidkänts pensionsavdrag under minst 30 år.

Det kan ej anses rimligt eller rättvist, att en tjänsteman, som avgått t. ex. den 1 juni 1939, skall uppbära avsevärt mindre pension än en annan tjänsteman å motsvarande tjänst, som avgått den 1 augusti samma år, oaktat den förre måhända under längre tid innehaft sluttjänsten och vidkänts sammanlagt större pensionsavdrag än den senare.

Utom här angivna objektiva skäl för en omedelbar förbättring av de äldre pensionerna kunna även rent humanitära skäl anföras för en sådan förbättring. Genom de alltjämt ökade levnadsomkostnaderna har de pensionerades ställning blivit alltmer bekymmersam. Utgående dyrtids- och kristillägg kompensera som bekant endast en del av levnadskostnadsökningen. Givetvis böra även de pensionerade liksom övriga samhällsmedlemmar bära sin andel av den rådande dyrtiden, men för de äldre pensionärerna blir denna andel oproportionerligt stor på grund därav, att de uppbära grundpensioner, som objektivt sett erkänts vara alltför låga för det stora flertalet f. d. befattningshavare såväl i förhållande till den förut åtnjutna avlöningen som med hänsyn till kravet på en visserligen blygsam men dock något så när bekymmersfri levnadsstandard.

Härvid må även framhållas, att praktiskt sett alla här ifrågavarande per-

soner redan uppnått en ålder av över 60 år, och att de flesta torde vara över 70 år, vadan det ligger i sakens natur, att ett ej ringa antal av dessa kommer att avlida före den 1 juli 1943 och ännu flera under budgetåret 1943/44. Kostnaden för en pensionsförhöjning blir därför avsevärt mindre än vad som framgår av en beräkning med ovannämnda antal f. d. befattningshavare.

I detta sammanhang skola vi med några ord beröra frågan om prisstopp och lönestopp. Oaktat vi för vår del äro övertygade om att en stagnation i utgiftsökningen både för det allmänna och för den enskilde är synnerligen påkallad, anse vi ej, att en sådan inställning varken kan eller bör lägga hinder i vägen för ett måttligt tillägg till de pensioner, som nu utgå till de f. d. befattningshavare, vilka avgått före den 1 juli 1939. Det är här ej i främsta rummet fråga om en förhöjning med hänsyn till nu rådande dyrtid utan det gäller framför allt att rätta till ett sedan länge rådande missförhållande. Att förevarande fråga ej förut blivit ordnad har först berott på dröjsmålet med den definitiva pensionsreglering, som stod i samband med 1939 års löneroglering, och sedan på att man inom finansdepartementet ej hunnit avsluta utredningen om en mera definitiv pensionsreglering för de äldre pensionärerna. Under sådana förhållanden skulle det vara synnerligen hårt och opåkallat, om ett s. k. lönestopp skulle få inverka på denna frågas lösning. För övrigt torde man kunna vara förvissad om att de personer, det här gäller, på grund av uppnådd ålder och övriga förhållanden icke komma att i onödan bidra till någon allmän levnadskostnadsökning.

I anslutning till vad sålunda anförts och under förutsättning att Kungl. Maj:t ej till innevarande års riksdag framlägger proposition om pensionsreglering för här ifrågavarande f. d. befattningshavare i statens tjänst eller att riksdagen ej med anledning av sådan proposition beslutar om pensionsreglering för dessa befattningshavare, få vi föreslå,

att riksdagen måtte besluta att tilldela alla, som åtnjuta pension, vars sammanlagda belopp ej överstiger 3 000 kronor, däri inräknat kris- och dyrtidstillägg, räknat från och med budgetåret 1943/44, samma pensionsförmåner som tillkomma de f. d. befattningshavare, vilka avgått med pension efter den 1 juli 1939.

Stockholm den 21 januari 1943.

L. A. Björklund.

Ernst Eriksson

Lars Lindahl.

i Stockholm.